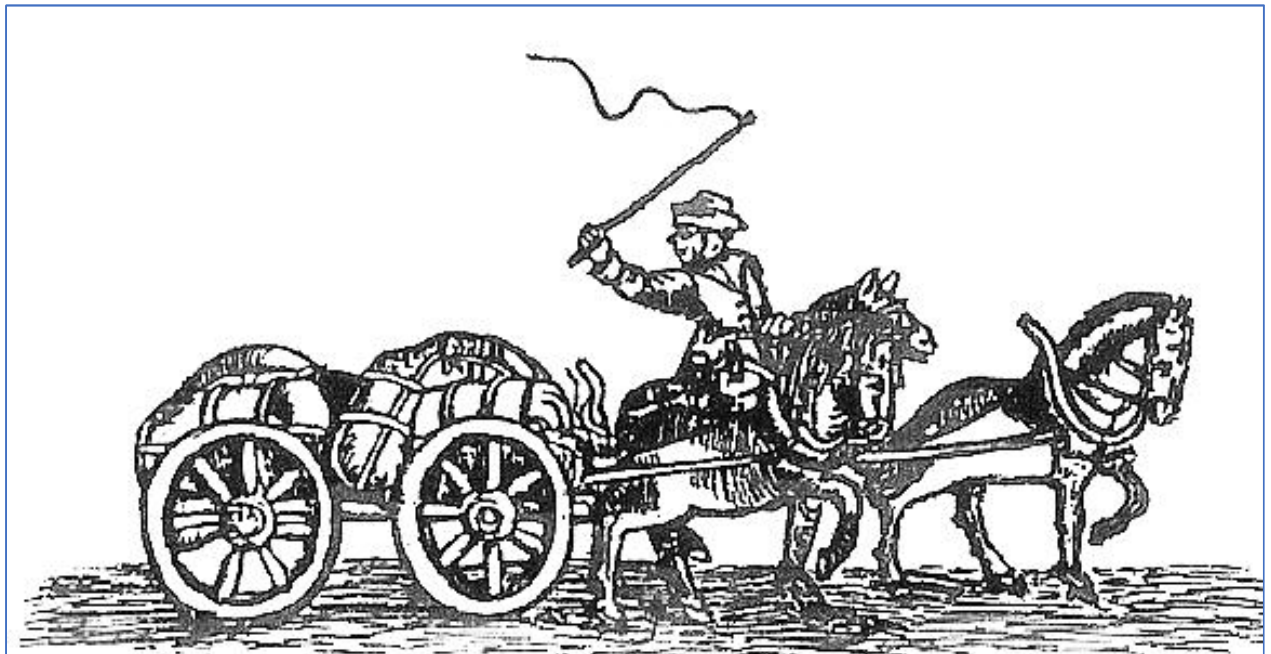

Willem Petersz. van Dinther en zoon Peter, 16^e-17e eeuwse kooplieden

door

N.L. van Dinther

© 2019

capricornus

Inleiding:¹

De voorouders van Willem Petersz. van Dinther behoren tot een van de vele zijtakken van het geslacht "Van Dinther".² De oudst bekende is Emond(Jan) Spierinc [van Dinther], geboren rond 1315. Hij was gehuwd met een dochter van Ambrosius (Broes) van Nuweland, zij hadden drie zonen waarvan één is Jan Emondsz. Van Dinther, geboren rond 1340 en overleden vóór 1404. Jan Emondsz. van Dinther was gehuwd met Delyaen Gijb Rovers.

25 april 1381: (marci pascha)

In verscheidene akten van verpachtingen door Jan van Berlaer heer van Helmond en Keerbergen staat o.a dat hij: een stuk land genaamd "die Eycscheringen?"³ gelegen in de parochie van Dinther ter plaatse genaamd Boege gelegen tussen het erfgoed van aan de ene en tussen erfgoed van Jan van Boege aan de andere zijde in erfpacht heeft gegeven aan Jan Emondssoen, door deze erfelijk te bezitten voor een erfpacht van een mud rogge Bossche maat, te geven aan hem door de ander erfelijk op Lichtmis en in 's-Hertogenbosch etc. getuigen en datum boven (= Arnoud Stamelart van den Kelder en Leonius van Langcvelt op 25 april 1381).In andere pachtakten worden genoemd Jan Spierinck z.v.w. Wouter Spierinc van Dinther met "die Groot Vosbrake te Dinther ter plaatse "het Beuge".⁴

24 juni 1381: (in die natalis Johannis)

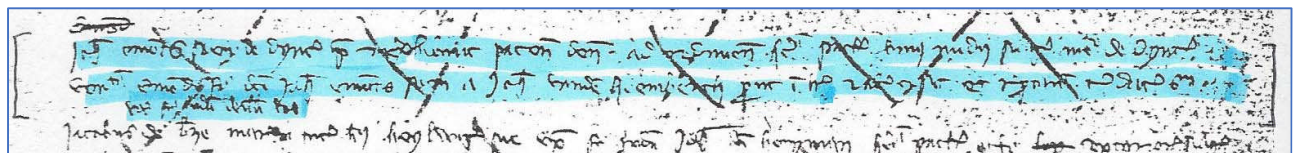
Jan van Dordrecht heeft geboden (prebuit) de ander (alter) heeft teruggekocht (redimerit) een stuk land geheten "die Eycsthervenne ?" gelegen in de parochie van Dinther en heeft het van zijn kant overgedragen (reportavit) aan Jan Emondssoen etc.

Jan van Dordrecht heeft dus het voorgaande als zijnde nader in de verwantschap "vernaderd", teruggekocht en wederom afgestaan aan Jan Emondssoen, in deze formulering staat dus niet dat hij de "kooppenningen" heeft getoond.⁵

Een vermelding van Jan Emondsz. Van Dinther met zijn volledige naam is te vinden in onderstaande inschrijving in het zgn. Bosch Protocol nl.:

2 oktober 1393:

Jan Emondsz. Van Dynther vernadert een verkoop gedaan aan zijn zoon Emond door Jan van den Hoemberch van een roggepacht in Dinther op "t Reytsel" die gelegen is naast w. Gielis Scoerwegen en naast de kerk van Dinther.⁶

In 1382 verpacht Arnoldus Heyme voor vier jaar "t goet ter Hagen" te Dinther aan Peter Ghibensoen van der Heyden, voor 50 lb, 3 oude schilden, 12 lichte schilden en 5 steen vlas.⁷ N.B.: Johannes de zoon van Peter Gibbenz. Vander Heyden is de man van Christina de dochter van Emont Jan Emontsz. Van Dinther.

¹ Afbeelding voorblad koopman/vervoerder naar een zestiende-eeuwse houtsnede.

² Literatuur: N.L. van Dinther, Brabantse Geslachten, Middeleeuwen, 1100-1500, Capricornus, 2006 (boek); voor uitgebreide genealogische informatie zie vooral: Genealogie van Emond (Jan) Spierinc van Dinther, Capricornus, 2018. (Uitgave op CD-Rom).

³ Mogelijk identiek met de "Euversten" op de Boeckaert.

⁴ SAB RA R 1176 fol. 205vo.

⁵ SAB RA R 1176 fol. 211.

⁶ SAB RA R 1180, blad 29.

⁷ Stadarchief Den Bosch (SAB.) Rechterlijk Archief (RA) Register. (R) 1177 fol. 17. (Datering van Synghel nlz. 386, noot 14). H.P.H Jansen Landbouwpacht in Brabant in de veertiende en vijftiende eeuw, blz.83. Jansen dateert ten onrechte de datum op 1372.

Op 22 februari 1387 verhuurt Art Heyme "het goed Ter Hage" te Dinther, bij de molen van Kilsdonck, verkregen van de jonker van Helmond (Jan van Berlaer kleinzoon van Lodewijk van Berlaer die gehuwd was met Johanna van Dinther dochter van Dirck van Dinther, ridder)., aan Albert Jansz. vander Heze, voor 50lb., 3 oude schilden en 12 lichte schilden, met de conditie "inde schade van den oerloge".⁸

Hubert van Ghemert, man van Margriet dochter w. Art Heyme, geeft op 19 februari 1404 ten cijns aan Emond zn. w. Jan Emontssoen (=van Dinther) het huis (domus) , "t geseet ter Haghen , groot 9 lopense alsmede een akker genaamd "de Molenakker.", belendend Emond zn. w. Jan Emontssoen (=van Dinther) en wijlen Wouter nat. zn. Van Art van Dynther, ridder, met recht van weg naar de straat.⁹

Emond Jansz. van Dinther wordt vermeld vanaf 1390, hij is overleden rond 1429 en was gehuwd met Hilla Gielis Loyensoensdr. Van der Bruggen, zij hadden 10 kinderen. De dochter Sophie was gehuwd met Gerit Jan die Molner van Kilsdonk te Dinther.

Watermolen De Kilsdonk aan de rivier de Aa te Dinther.¹⁰

De aanwezigheid van de voorouders van Willem Petersz. van Dinther op de Boeckart te Dinther blijkt uit volgende vermelding:

15 juli 1428:

Henrick van der Steenvoirt Geritszoon, als man van Aleyt dochter van Emond Janssoen van Dynther, heeft tegen erfpacht gegeven aan Jan zoon van wijlen Peter Gibensz. (= man van Christien dr. Emond Jansz. van Dinther) een stuk akkerland ter plaatse "**die Beirckairt**" in de parochie Dinther, belendend Jan die Kuyter en Weyndelmoet weduwe van Dirck Goykens, welk land vroeger was van gezegde Emond; dezelfde Henrick als man als voor, heeft verkocht aan Wouter zoon van wijlen Gerit van

⁸ SAB RA R 1177, fol. 342. Jansen blz. 83.

⁹ SAB RA R 1183, fol. 262.

¹⁰ Kaart Joan Camp, Dinther 1754, foto Jan van der Leest.

Kilsdonck een beemd in de parochie Dinther bij het water die Laeck (= zijbeek van de Aa bij Vechel), belendend Mechtelt weduwe Gerit van Kilsdonck en Liesbeth weduwe Mathijs Tymmerman; en nog een stuk beemd, vroeger van Emond Janssoen.¹¹

1428/1429:

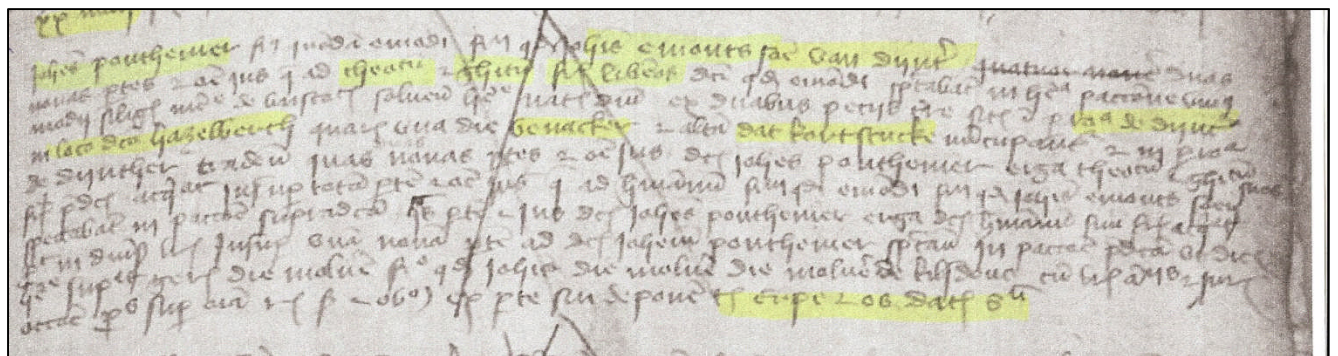
Emont Jan Emontsz. en zijn kinderen, Dirck, Herman, Jan Pautenier, Ghijsbert, Christijn, Henrikke, Lijsbeth, Sophie en Aleyt worden te Dinther genoemd met Willem van den Wijngart en Jan Petersz. (Ghiben?).¹²

22 december 1430:

Dirck zoon van wijlen Emond wijlen Janssoen van Dinther heeft verkocht aan Henrick Bloyman zoon wijlen Henrick, een erfpacht van één mud rog Bossche maat uit zijn huis met erf en tuin in de parochie Dinther ter plaatse "ter Haghe" belendend Jan Petersz. en die stege ter Hagen, tevens gaande uit een eeusel van 7 lopenzaad land aldaar belendend Robbert die Smyt en Gijb zoon wijlen Emond.

Testes Dicbier en Symon, datum 22 dec. 1430.¹³

In latere tijd blijkt uit het maatboek van voor de 100^e, 10de en 20ste penning van het jaar 1569 dat Willem Petersz. (van Dinther), nazaat van Emont Jan Emontsz. Van Dinther de eigenaar is van een huis, hof met 9 lopenzaad land hem aangelegen. De meest waarschijnlijke optie is dat het goed Ter Haghen identiek is met dit goed, thans Hoog Beugt nr. 4.

Inschrijving in het Bosch Protocol van Jan Pounthenier, Dirk en Gijsbert zonen van Emont zoon van w. Jan Emontsz. van Dynther van 20 mei 1435.¹⁴

13 dec. 1431:

Dirck en Gijsbert zoons w. Emont zoon w. Jan Emontssoen van Dynther hebben overgedragen aan hun broer Jan Pontenyer hun 2/9 gedeelten en het recht in een pacht van 1 mud rog uit twee stukken land in Dynther ter plaatse Haselberch, nl. die Venacker en dat Kort Stucke; welke pacht Emont z.v.w. Jan Emontssoen van Dynther had verkregen van Jacob z.v.w. Emont Emontssoen van Nuwelant en van Jordaen z.v.w. Jacob van Scerpenberch.¹⁵

17 -4(?) - 1432:

Dirck z.v. Emont Jan Emontsz. heeft een stuk beemd gelegen in de parochie van Dinther ter

¹¹ SAB RA R 1198 fol. 296-296vo. De genoemde Gerit van Kilsdonk is een ander persoon dan de echtgenoot van Sophie.

¹² SAB RA R 1199 fol. 304.

¹³ SAB RA R 1200 fol. 26.

¹⁴ SAB RA R 1205 fol. 192.

¹⁵ SAB RA R 1202 fol. 25.

plaatse "de Gherendonck" verkocht aan Egidius (Gielen) z.v. Jan Henricx vande Hoernic.¹⁶

Gijsbert Emondsz. Van Dinther was gehuwd met Heilwich dochter van Servaes Lambrechts en hadden samen twee kinderen waarvan Hendrik Gijsbert Emont Jansz. [van Dinther] volgt.

29 juni 1476:

Aleydis d.v.w. Emond Jansz. weduwe w. Henrick vander Steenvoirt, Johannes Spierinc Knuytsz.(!) z.v.w. Johannes Emond Jansz., Hendrick en Johannes zonen w. Gijsbert z.v.w. Emond Jansz., Johannes z.v.w. Johannes uuten Enghe man en momboir van Aleydis zijn vrouw dochter w. Dirck Emondsz. , Peter z.v.w. Johannes vanden Oest voor zich en w. Christina zijn vrouw dochter Emond Jansz., Herman vande Wijngaert z.v.w. Willem vande Wijngaert en w. Henricxke dochter w. Emond Jansz. verkopen een pacht van Gerit Jansz. die Molner van een akker genaamd "**den Geestkamp**" gelegen in de parochie van Dinther ter plaatse **den Boeckaert** tussen het erf der erfgenamen Dirck Pouwels ter eenre en het erf van Johannes Goetscalcx ter andere zijde strekkende tot het erf van Daniël Verschuer en de gemene straat, aan Egidius z.v.w. Egidius Artsz. getuigen Uden (= Hendrick van Uden) en Os (= Jan van Oss) datum novem junio (Petri en Pauli?) 1476.¹⁷

Hendrick Gijsbert Emont Jansz. [van Dinther] had bij een onbekende vrouw drie zonen waarvan Willem Hendricksz. [van Dinther] volgt.

10 september 1534:

Willem z.v.w. Willem Henricx heeft een erfpacht van 1 mud rog maat van Den Bosch te Dinther, vanuit een huis erf en aangelegen erfenisse in de parochie van Dinther ter plaats " **in de Boeckaert**" tussen e.z. (vz. verkoper?) en a.z. Peter Goyarts, welke pacht gez. Willem van Gerard Pauwels is aangekomen door koop zoals blijkt bij brieven van Dinther, erfelijk verkocht aan Cornelis z.v. Herbaren Stanssen.¹⁸

Willem Hendriksz. [van Dinther] heeft bij een onbekende vrouw 5 kinderen, waarvan Peter Willem Hendricksz. [van Dinther] geboren rond 1500 volgt.

30 maart 1537:

Godefridus z.v.w. Arnoldus de Jonger een cijns van 4 1/2 car gld. te Dinther, losbaar met 66 car.gld. aan Margaretha d.v.w. Symon Hendricks te Dinther uit een stuk akkerland gelegen in de parochie Dinther ter plaatse in de "**Boeckart**" e.z. ... z.v.w. Corsten Dircx a.z. Jan Willemsen en e.e. erfen. van de heer van Keerbergen a.e. de gemene straat, alsmede op een huis, hof en tuin groot 7 lopense gelegen in de parochie Dinther ter plaatse "in de **VERSCHEHOEVE**" e.z. Adriaen Philipsz. a.z. **PETER z.v. WILLEM HENDRICKX**, e.e. Hendrick z.v.w. Arnold de Jonger a.e. de gemeente van Dinther, alsmede 1/4 gedeelte in de genoemde parochie " in de **Bouckart**", e.z. Boudewijn van Kessel ,a.z. Geerling Gijsbertsz. e.e. Arnold Jan van Kessel a.e. Jan Philipsz.¹⁹

20 maart 1558:

Geert Geert Joordensz. heeft verkocht aan Robbert die Bever zoon wijlen Jan die Bever een heel huis, schuur, backhuis, hof en hostat met de erven daar aan gelegen groot omtrent drie lopenzaad gelegen binnen de parochie van Dinther aan het Beuge, tussen het erf van de erfgen. Faes Willems en de koper(?) ter andere zijde, strekkende van het erf van de koper tot het erf van Peter Henricx en een akker zaailand groot omtrent een mudzaad gelegen binnen de parochie en ter plaatse voorz. tussen het erf van de verkoper ter eenre zijde en einde en

¹⁶ SAB RA R 1202 fol. 92vo.

¹⁷ SAB RA R 1245 fol. 227.

¹⁸ SAB RA R 1319 fol. 384.

¹⁹ SAB RA R 1326 fol. 100vo-101.

tussen het erf van de erfgen. "PETER WILLEMS" ter andere zijde strekkende met de andere einde tot het erf van Peter Henricx en nog twee stukken land groot omtrent drie lopenzaad gelegen binnen de parochie en de plaats voorz. tussen erf Geerling Goossens ter eenre zijde en einde en met andere einde tot het erf van Peter de Jonger ter andere zijde en einde en (onleesbaar) gelegen binnen de parochie en plaats voorz. tussen het erf van Peter Willem Spierincx den **Strijbeempt ter eenre zijde en het Leege Boeght ter andere zijde strekkende van het erf van de erfgen. "PETER WILLEMS"** tot het erf van de verkoper ter een zijde en welke Geert verkoper verkregen had van Dircken Willem Hanricx blijkende uit schepenbrieven. De goederen zijn belast met o.a. een jaarlijkse cijns van zes carolus gulden aan Aert van Dinter te Den Bosch en een erfelijke cijns van 20 carolus gulden te betalen alle jaar aan de erfgen. van Aert van Kessel en een jaarl. cijns van drie carolus gulden te betalen alle jaar te Den Bosch aan het Sinnenlooshuys etc. Schepenen waren Willem van Doorn en Dirck Deelisse. N.B.: De Strijbeempt en het Leege Boeght grenzen aan het Hoog Beugt. nr 4, zie ook 9-12-1574.²⁰

De belenders genoemd in bovenstaand stuk kunnen o.a. bij hun kinderen gevolgd worden met dezelfde soort belendingen en dan bij de zoon Willem Peters en de kleinzoon Peter Willem Peters.

In 1588 is er een erfdeling van "Peter Dirck de Junger" en Lijsken zijn huisvrouw genoemd wordt 6 lopens land genoemd in de Versse hoeft tussen erf "WILLEM PETERS" ter eenre en Lambert Michiels (deze wordt ook genoemd in de processtukken bij Willem Peters) ter andere zijde.

Op 2 aug. 1607 staat vermeld dat Lijsken weduwe van Jan Arien Jansz. dochter van wijlen "Servaes Willemsz." haar testament heeft gemaakt en verkoopt nu drie stukjes zaailand genoemd "den Ouden Hof" groot 3 lopense aan het Boege ene zijde "PETER WILLEM PETERS" andere zijde en ene eind de straat, andere einde "PETER WILLEM PETERS".

op 17 november 1612 verkoopt Servaes zoon Peter Jan Lunix (Luyncx) en Magdalena dochter "Servaes Willemsz." aan Arnolde van Eijck weduwe van jonker Johan de Bever en haar vier kinderen een akker zaailand met een hooiveldje aan het Boege gelegen ene zijde de koper andere zijde "Hendrick Peters de Junger" ene einde de Aa andere einde de straat.²¹

Peter Willem Hendricksz. [van Dinther] had bij een onbekende vrouw (mogelijk Eescen genaamd) drie kinderen waarvan Willem Peters Willemsz. Van Dinther volgt.

Willem Peters Willemsz. van Dinther, zoon van **Peter Willem Hendricksz. [vanDinther]**, koopman in o.a. hop en vervoerder, is geboren rond 1530, is overleden vóór 2 december 1580 te Keulen na een vechtpartij dood in bed aangetroffen.

In het maatboek voor de 100ste, 10-de en 20-ste penning van het jaar 1569 staat dat Willem Petersz. te Dinther eigenaar is van huis, hof met 9 lopenzaad land hem aangelegen, geschat op 3 mud rogge en in geld 2 gulden.²²

Deze laatste omschrijving van bezit komt dan overeen met het goed dat zijn zoon Peter in 1608 verkoopt, waarbij dan blijkt dat het goed ligt in de "Varsche hoeve" te Dinther.

10 maart 1608:

Peter zoon van wijlen Willem Petersz. en wijlen Geertruyt verkoopt op 12 maart 1608 aan Adriaen Steven Lambertsz., een geheel huis, hof, hofstad en aanliggende erven groot omtrent 9 lopense land, gelegen in de parochie van Dinther in de "Varsche hoeve", het goed is belendend e.z. en e.e. aan het erf van Roelof Lambrechtsz. en a.z. het erf van Dirck

²⁰ Rechterlijk Archief Dinther, (RAD) RA R 38 blz. 8-9.

²¹ RAD RA R 2, RAD RA R 39a blz. 253, idem blz. 358. Zie voor de naam Luynx RAD RA R 39a blz. 356 van 13-9-1612.

²² GAD, oud archief inv. nr. 350 blad 7.

Hendricksz. en strekkende a.e. aan de gemeente van Dinther.

De goederen zijn de verkoper in de erfdeling ten deel gevallen zoals blijkt uit schepenbrieven van Dinther.

Het goed is belast met een jaarlijkse pacht van een mud rogge aan de vicaris van Dinther en met twee stuivers cijns "ten Bogart" aan de heer van Keersbergen, met een cijns van 1 1/2 stuiver aan de heer Van Heeswijk alsmede een halve hoen op St. Lambertsdag en nog een geburencijns te Dinther van een halve stuiver of oort en een geburencijns.²³

De ligging van het toponiem "De Varsche-of Veersche hoeve" kan nader aangeduid worden met de volgende vermeldingen in het cijnsboek van de heerlijkheid Heeswijk lopende van 1709-1759:

Huis, hof en aangelaag groot omtrent 3 à 4 lopense gelegen aan 't Beugh in de Veersche-hoeve, eenre zijde Jan Hendrik Gerrits andere zijde Gerrit Cornelis Heymans, strekkende van de gemene straat tot op de rivier de Aa.²⁴

Op fol 5vo wordt o.a. vermeld "in de Veersche-hoeve aan het Lege Beugh"

Op 27 maart 1560 wordt goed vermeld gelegen in de parochie van Dinther op Hazelbergh in de Varsche-hoeve.²⁵

In het Verpondingsboek opgemaakt 5 dec. 1753 staat de verdeling van de tienden van Dinther. Volgens verpachting bracht de "Veersche-hoeve" het bedrag van 32-16-4 op. Samen met "de Boeckart" en "Vorstenbosch" omvatte "de Veersche-hoeve" het gebied van Beugt.²⁶

In januari 1597 verklaart Heer Henrick Willemse, priester wonende tot Uden, ter instantie en verzoeken van de kapelmeesters aent Beuge tot Dinther, dat hij omtrent 37 jaar geleden (= 1560), ten tijde hij zijne eerste misse gezongen heeft, alhier tot Dinther omtrent 12 jaren heeft gewoond en o.a. heeft bediend de capelle aent Beuge. Hij heeft toen ook jaarlijks een mudde rogge van die Wijngaertse hoeve ontvangen.

Bij een verkoop op 9 oktober 1597 is er sprake van een huisplaats, hof ende bogaert tot Dinther "aent Beuge" tussen de "Capelle" aldaer ende een gemeijn "venne" ende alsnoch en eenen acker zaailand ontr. 4 lopense genaamd den "Ouden Hoff" achter de capelle.²⁷

Op 2 augustus 1607 verkoopt Lijsken weduwe van Jan Arien Jansz. 3 stukjes zaailand genoemd "den Ouden Hoff" groot 3 lopense aan het Boege met als belenders Peter Willem Peters ene zijde en aan de andere zijde de straat en wederom Peter Willem Peters.²⁸

Op 12 mei 1610 lezen we dat Roeloff Lambert Roeloffs een cijns beloofd uit een huis gelegen in de "Versche Hoeve" met o.a. een belending ene eind Adriaen Steven Lamberts en het andere eind de straat.²⁹

N.B.: De eerst genoemde kennen we als belender in 1608 en de ander genoemde als de koper van het huis van Peter Willem Peters.

Op 21-2-1611 treffen we bovengenoemde Lijsken weer aan met een akker genoemd "Auden Hoff" ter plaatse aan het Boege met als belender Arien Stevens.³⁰

De St. Anthoniskapel op het Hoog Beugt wordt door mij in de Wojstap-Kroniek van 2015 nr. 2 op de blz. 22-25 uitgebreid besproken.

²³ RAD RA R 39a blz. 267.

²⁴ BHIC archief van den Bogaerde van Terbrugge, inv. nr. 1387 fol. 1vo, zie ook fol. 5vo en 14vo.

²⁵ RAD RA R 38 blz. 11.

²⁶ GAD oud archief nr. 105, vriendelijke mededeling Jan van der Leest van 29 mei 1984.

²⁷ RAD RA R 39a blz. 101.

²⁸ RAD RA R 39a blz. 255.

²⁹ RAD RA R 39a blz. 297-299.

³⁰ RAD RA R 6 fol. 79; R 39a blz. 326.

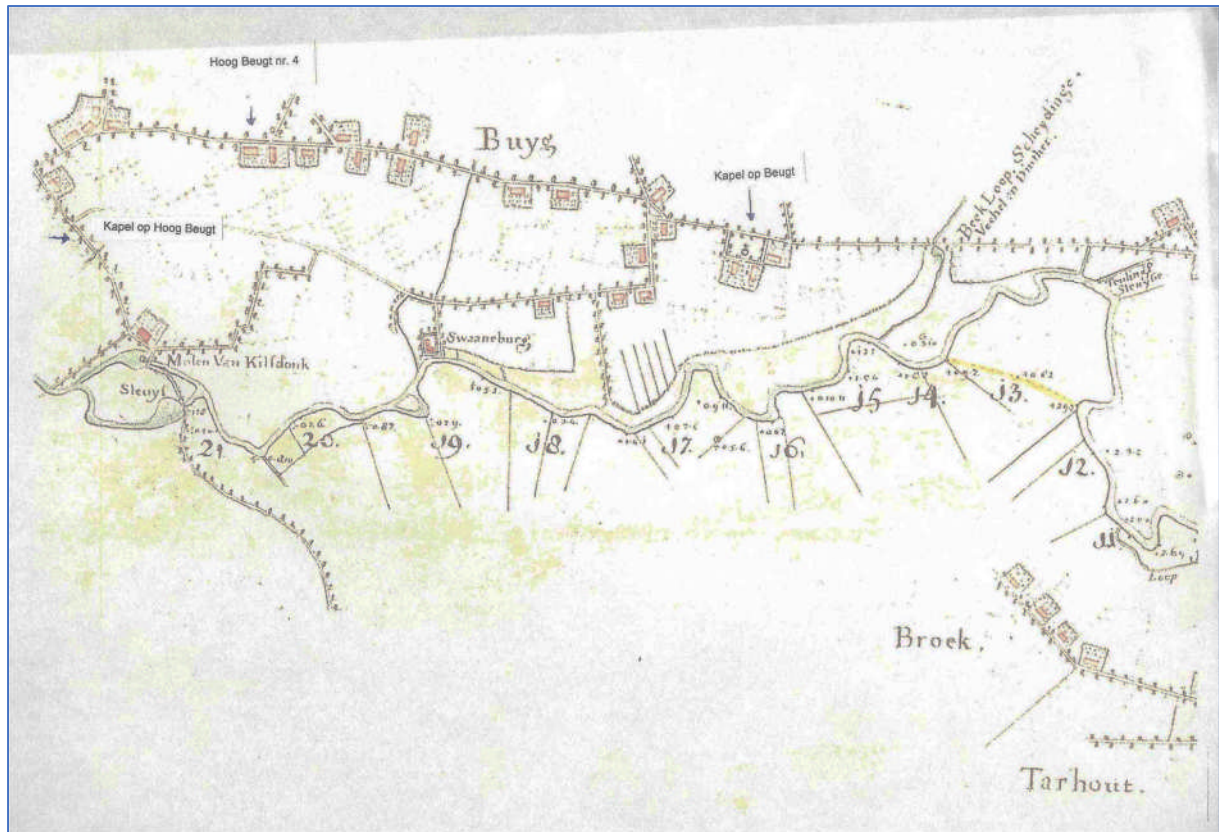
Hoog Beugt 4 oude boerderij

Hoog Beugt 4 (links onder °Beugt) rechts boven een ven, onder Kilsdonkse Molen rechts daarvan Zwanenburg, links boven de Buntstraat (St. Anthoniuskapel)

Hoog Beugt 4 anno 2012

Kaartje met Hoog Beugt nr.4 en Kapel Hoog Beugt ³²
(Kaart Hendrik Verhees van 1803, met extra vermeldingen vD.)

³² Zie bijlage 1 voor de St. Antonius kapel op het Hoog Beugt.

Willem Petersz. van Dinther:

Voor de Bossche economie was Keulen belangrijk als handelspartner. In hoeverre dat ook voor de Meierij van Den Bosch en in het bijzonder voor Dinther van toepassing was is nog niet nader onderzocht. Keulen fungeerde op zijn beurt als distributiecentrum voor andere steden tot diep in Duitsland.

De routes naar Keulen liepen of over de rivieren dan wel over land. De tollën die betaald moesten worden voor transport over het water waren menig keer een onderwerp van conflict.

Met regelmaat werden dan ook afspraken gemaakt over tolvrijdom, die echter keer op keer werden geschonden zodat steeds opnieuw de tolvrijdom vastgelegd moest worden.

Zo werden deze vrijheden b.v. in 1567 vanwege de Staten-Generaal opnieuw van toepassing verklaard. De gezamenlijke stellingname van de gewesten tegenover de Spaanse invloed in de Nederlanden kon niet verhinderen, dat ook nu nog met deze tolvrijstellingen danig de hand werd gelicht. De definitieve aanvaarding door de stedelijke regering van Den Bosch, van de Keulse vrede op 20 december 1579 betekende in de praktijk voor de economische vrijstellingen de doodsteek. Stad en Meierij van Den Bosch zouden voortaan door de Republiek als vijandelijk gebied worden behandeld. De handel van en naar deze stad werd sindsdien in verhouding tot andere gebieden onder "de vijand" onevenredig belast. Wellicht is deze gang van zaken een reden om, zoals onderstaand besproken wordt, vervoer over land aantrekkelijk te maken.

Het vervoer naar Keulen vond plaats over de z.g. linker "Rheinstrasse", een handelsweg, die via 's-Hertogenbosch, Kleef, Uerdingen en Neuss naar Keulen leidde.

Gezicht op Keulen 1531, Anton Woensam

Tot de goederen die verkocht werden behoorde b.v. hop, de voornaamste grondstof voor de bierbereiding, die op grote schaal verbouwd werd, met name in Den Dungen, St. Michielsgestel, Berlicum, Schijndel en Vlijmen.³³

In voorgaand rijtje ontbreekt Dinther. In deze plaats treffen we echter in de archieven van Dinther met regelmaat vermeldingen van “hopvelden ”en “esthuizen” aan, hetgeen aangeeft dat daadwerkelijk aldaar hop verbouwd werd. In 1703 wordt te Dinther melding gemaakt van 100 “hopcuylen”³⁴

De hop is een klimplant met grote handvormige gespleten bladeren, die al van ouds in het wild voorkwamen. De alleroudste vermelding die bekend is over hop dateert al uit de 8ste eeuw. In een schenking uit 768 van Pepijn de Korte aan de abdij van St. Denis in Frankrijk is al sprake van zogenaamde “humlonaria” of hoptuinen. De hop werd toen geteeld als geneeskrachtige plant voornamelijk in kloostertuinen. De plant werd vanaf de Late Middeleeuwen geteeld als vervanger van de gruit en zorgde voor een betere conservering en smaak van het bier.

Ze groeit bij voorkeur op vochtige plaatsen in elzenbroek, langs bosranden en slootkanten.

De hop, die tot de hennepfamilie behoort is tweehuizig en alleen de vrouwelijke planten ontwikkelen zich tot de zogenaamde hobbellen. De eivormige bellen hangen in trossen aan de planten en bestaan uit dunne zachte schubben. In de oksels van de schubben ontwikkelen zich de zaden. Daar bevindt zich ook een geel bittersmakend poeder, dat door kliertjes op de schubben wordt afgescheiden. Hop is een vaste plant, die zich jarenlang op eenzelfde plaats kan handhaven. Ze wordt gemiddeld 5-7 meter hoog en werd gekweekt in hopkuilen. De hop werd geoogst vanaf het midden van september. De hopranken werden op een hoogte van plm. 50 cm. afgesneden. Daarna werden de hopstaken met de ranken uit de grond getrokken en kon men de hobbellen gaan plukken. Deze hobbellen moesten daarna zo spoedig mogelijk gedroogd worden, bij goed weer in de zon of droogschuren en anders in de esthuizen.

Hobbellen

Esthuis

Op oude kaarten staan deze esthuizen aangegeven als rechthoekige gebouwtjes. Hierin werd vroeger een turfvuur gestookt, vermoedelijk onder een lemen of stenen vloertje waarop de hop werd gedroogd. Vanwege het brandgevaar stonden zulke esthuizen op een flinke afstand van de boerderij. De gedroogde hobbellen werden daarna in grote zakken gedaan en waren dan gereed voor de verkoop. De hopplanten moesten beschermd worden tegen de naderende winter. De planten werden daartoe aangeaard, waardoor hopvelden het aanzien kregen van akkers, bedekt met molshopen. Hopvelden gingen jarenlang mee, als zij ten minste goed gemest werden. Pas na een goede twintig jaar waren zij aan vernieuwing toe.³⁵

In hoeverre de te Dinther geteelde hop bestemd was voor plaatselijk gebruik, er waren diverse “brouwketels”, dan wel bestemd was voor “export” naar elders is niet duidelijk. In het nabij gelegen

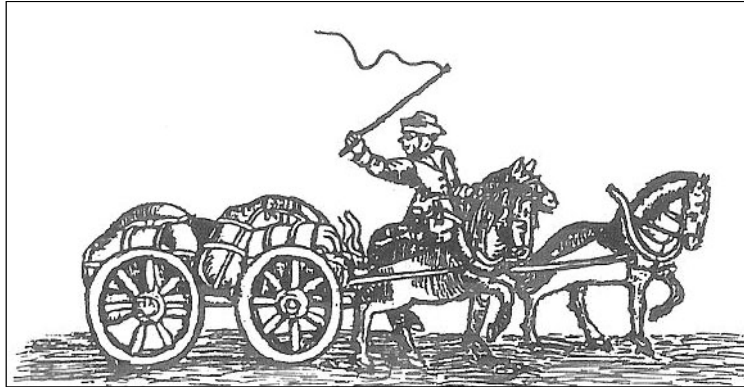
³³ Geraadpleegde literatuur: Dr. L.P.L. Pirenne en dr. W.J. Formsma, Koopmansgeest te 's-Hertogenbosch in de vijftiende en zestiende eeuw, Het kasboek van Jasper van Bell, 1564-1568, Nijmegen 1962. Dr. N.H.L. van den Heuvel, De ambachtsgilden van 's-Hertogenbosch vóór 1629, Utrecht 1946.

³⁴ RAD inv.nr. 47 fol. 117vo.

³⁵ Geraadpleegde literatuur: Pater Wiro Heesters m.m.v. A.J.H.M. Prinsen; Schijndel, historische verkenningen, Waalre 1984.

Schijndel was sprake van hopteelt op grote schaal. Deze hop kon opgekocht worden door kooplieden die deze producten dan vervolgens elders aan de man brachten.

Over een van deze kooplieden in hop en in het bijzonder die uit Dinther, Willem Petersz. van Dinther, wordt onderstaand verhaald.

Koopman (naar een zestiende-eeuwse houtsnede)

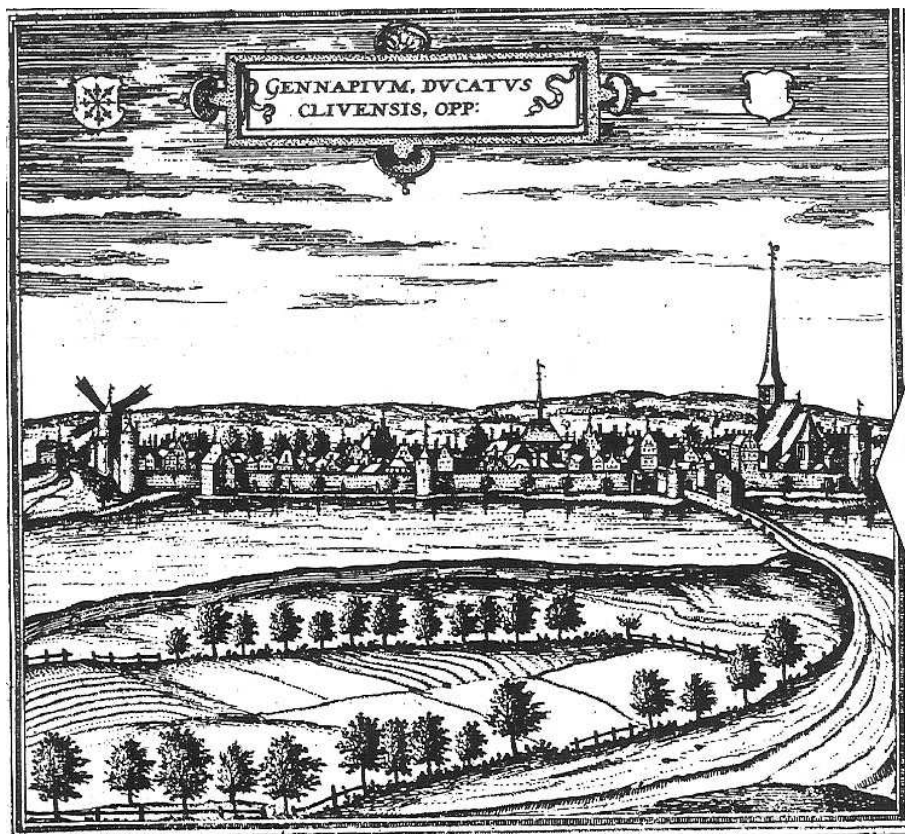
Willem werd omstreeks 1530 te Dinther geboren als zoon van Peter zoon van Willem Hendricksz. en een nog niet met naam bekende moeder. Hij komt als Willem Petersz. voor in menige vermelding in de archieven van Dinther. Slechts één maal wordt hij Willem Petersz. van Dinther genoemd en dan als vader van zijn dochter Eescen. Zijn vader Peter wordt in 1537 te Dinther genoemd met goederen in “de Boeckaert”.

“Tot rond 1500 bedienden voor 30 procent de bewoners van het dorp zich met een vaste achternaam. Hierna raakt deze mogelijkheid steeds meer in onbruik. De naamsaanduidingen bestaan nog slechts uit 2, 3 of 4 voornamen achter elkaar geschreven. Naast zijn eigen voornaam wordt dan verder iemand aangeduid als zoon van zijn vader en zonodig worden zelfs grootvader en overgrootvader vermeld. De meeste families waarvan de achternaam na 1500 verdwijnt, nemen na 1680 deze achternamen weer in gebruik. Dit betekent, dat deze namen wel bekend blijven tussen 1500 en 1700, maar niet gebruikt worden in de spraak of in officiële documenten. Meestal is het voor de dan door oorlogen saamhorig geworden bewoners voldoende door 2 of 3 voornamen te horen om de juiste persoon te herkennen.” Aldus W v.d. Heijden in zijn boek over Berlicum. In Dinther zal het niet anders geweest zijn met de naamsaanduidingen.

Willem Petersz. was getrouwd met Geertruy en had bij haar twee kinderen zoon Peter, geboren rond 1562 en vernoemd naar zijn vader, en dochter Eescen, mogelijk vernoemd naar de moeder van Willem Petersz.

Hij woonde te Dinther “aent Beughe” in de “De Boeckaert” op, zoals blijkt uit de cijsregisters van de Heer van Heeswijk en Dinther, “de Boecxehoeve”, tegenwoordig bekend als Hoog Beugt 4A. Door het volgen in het archief van Dinther van zijn bezitting aldaar door verkoop en erfopvolging is deze boerderij op dit huidige adres geïdentificeerd.

Willem Petersz. leefde in een roerige periode in onze geschiedenis. De Tachtigjarige Oorlog ook wel genoemd “De Opstand” of de “Nederlandse Opstand” was in 1568 uitgebroken en trof ook de Meierij. Willem Petersz. zag “op den heyligen pinxterdach” mogelijk 11 mei 1578 dat de vijanden het dorp Erp in brand gestoken hadden. Hij was hiervan zo geschrokken dat hij zijn beste “gerede” d.w.z. vervoerbare meubelen met spoed naar Gennep, gelegen in het land van Kleef, in veiligheid bracht. Gennep ligt komend uit Dinther op de weg naar Kleef. Daarbij zijn ook met zekerheid zijn manualen “secrete” (geheime) rekeningen, registers en andere zaken mee in veiligheid gebracht. Hij kende te Gennep ene Poelman en bij hem liet hij zijn spullen achter. Op een van de reizen samen met Wouter Janssen had hij verteld dat hij zijn meubelen en papieren in Gennep in veiligheid gebracht had. Gennep lag toen in het hertogdom Kleef dat in de Tachtigjarige oorlog neutraal gebied was. Dat Willem Petersz. in Gennep terecht kwam wijst erop dat hij aldaar goed bekend was, mogelijk door zijn reizen vanuit Dinther naar Keulen waarmee hij handel dreef. Deze omschrijving maakt het duidelijk dat hij koopman was.

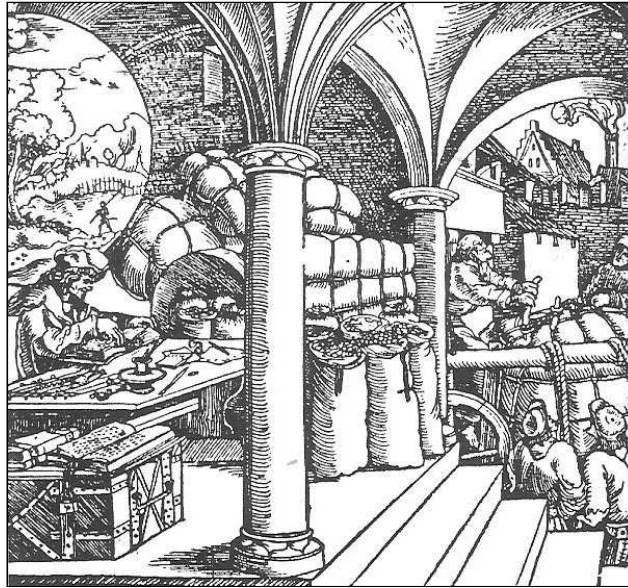
Gennep anno 1550, zoals een naderende voetganger het stadje vanuit het oosten zag.

Het is waarschijnlijk dat hij in het najaar van 1580 met een wagen volgeladen met "hop" samen met Wouter Janssen naar Keulen ging. Hop werd geoogst vanaf midden september en daarna gedroogd in een esthuis alvorens in zakken te worden gedaan. Wouter Janssen had voor die tijd vele jaren als knecht bij Willem Petersz. op de boerderij gewerkt en was daar ook in de kost. Meerdere arbeid werd ook geleverd door Lambert Michiels met zijn zoon en met zijn paarden. Willem Petersz. had in zijn bezit een schuldbrief op Lambert Michiels die deze met zijn arbeid betaalde en die later overging op de man van Anna in haar eerste huwelijk Claes Willem Dielisz. Deze schuldbrief had hij mede in 1578 in veiligheid gebracht te Gennep en kwam pas zeer vele jaren later weer boven water waarvoor in 1608 een rechtszaak werd aangespannen.

Wouter Janssen verklaarde in een geding (rechtszaak) voor schepenen van Dinther aangespannen door Cornelis Adriaen Willemsz. de man van Eescen dochter van Willem Petersz. op 5 januari 1612 tegen Emond Jans Coninx de huidige echtgenoot van Anna weduwe van Claes Willem Dielisz., dat hij ca. 1580 toen hij niet meer in de kost was bij Willem Petersz. maar met hem samen in koopmanschap verenigd met hop naar Keulen is gereden.

Helaas liep deze reis niet goed af. Wouter Janssen verklaarde dat hij op een ochtend toen hij naar de kamer van Willem Petersz. ging deze dood op bed aantrof. Willem Petersz. was de avond daarvoor per ongeluk in een vechtpartij terecht gekomen en daarbij zoals bleek dodelijk verwond. Zijn vrouw Geertrui werd op 2 december 1580 weduwe genoemd.

Willem Peters. liet zijn weduwe Geertrui achter met twee minderjarige kinderen Peter en Eescen waarover als voogden werden aangesteld Jan van Doren, Willem Rutten en Pauwel Jansz. Door de voogden werd echter, waarschijnlijk door de rumoerige tijd, geen rekening en verantwoording afgelegd. Het was de reden dat eerst veel later door Peter Willem Petersz. van de genoemde schuldbrief kennis was genomen dit na een verklaring van Lambert Gijsbertsz. Hij is ca. 1598 naar Gennep gegaan naar ene Poelman om de daar achterlaten stukken op te halen. Deze Poelman had daarvoor aan Lambert Gijsbertsz. zijn verwondering uitgesproken dat niemand deze stukken was komen ophalen.

De koopman met zijn boeken, reken-en schrijfmateriaal.
(zestiende eeuwse houtsnede, Staatliche Graphische Sammlung München)

De geheime rekeningen, manualen e.d. waren voor een koopman van speciale betekenis, hierin noteerde hij de gegevens van belang voor hemzelf als koopman, voor zijn familie en voor zijn erfgenamen. Willem Petersz. kon dus schrijven.

In een Italiaans handboek voor de koopman over het schrijven luidt het advies: "De pen is een zo nobel en voortreffelijk instrument dat het niet alleen absoluut noodzakelijk is voor kooplieden, maar ook voor de beoefenaren van alle kunsten, of het nu de vrije, de mercantiele of de mechanische zijn. En als u een koopman ziet voor wie de pen een last is of die onbekwaam is met de pen, mag u zeggen dat hij geen koopman is.

Naast "de Boucxehoeve" in de Boeckaert bezat Willem Petersz. goederen in het Reytsel en de Bijlshoek zoals blijkt uit vermeldingen bij de weduwe Geertui en de erfgenamen van Geertrui. Latere schepenbrieven betreffende de erfdeling zijn verloren gegaan zodat geen goed inzicht verkregen kan worden van het gehele bezit van Willem Petersz. en Geertrui.

Geertrui ging bij haar dochter Eescen in Heeswijk wonen en overleed aldaar op 25 maart 1604.³⁶

Peter zoon van Willem Peters van Dinther.

Hij was gehuwd met **Delia Hendrick Lambertsz. Op de Aa**, dochter van **Henrick Lambertsz. Op de Aa** en **Lijsken Henrick Symon Segers**.

In een geding van 31 oktober 1596 beloven Henrick Lamberts op d'Aa en Peter Willems ieder voor zich te betalen aan Gerard Anthonis Roverssen binnen de eerstkomende maand een bedrag van 57 gld. elke gld. voor 20 stuivers zoals gangbaar binnen Den Bosch, vanwege geleende penningen van vs. Gerard.³⁷

N.B.: Henrick Lamberts op de Aa is de schoonvader van Peter Willems.

Tussen 23 sept. 1598 en 2 dec. 1598 dient er voor het gericht van schepenen van Dinther een kwestie over de toepassing en looptijd van een huurcedulle tussen Claes Henrick Lamberts als eiser en Peter Willem Peters als gedaagde.

Eiser stelt dat hij de huur volgens de wet opgezegd heeft, terwijl de gedaagde stelt dat hij nog huurt voor drie jaar vanaf Pinksteren a.s. daar hij met de eiser overeengekomen is dat als de eiser "de hoeve

³⁶ Voor het voorgaande is uitgebreid onderzoek gedaan in het archief van Dinther. Geraadpleegde literatuur zie noot 1 en: Mark Phillips, In de schaduw van de Medici, uit de memoires van Marco Parent, de Haan 1989. N.L. van Dinther, Van Dinther, Brabantse geslachten, Genealogie van Emond (Jan) Spierinc van Dinther.

³⁷ RAD RA R 6 blz. 138.

Cloetinge" nog langer zou hebben hij, gedaagde, ook langer kon huren van eiser. De eiser betwist dat en eist een boete van 25 gld. als de gedaagde het gehuurde en daarvan komende oogst/opbrengst nog langer gebruikt.

Op grond van het feit dat gedaagde bewijs geleverd heeft dat hij langere huurjaren heeft, accepteert de eiser alsnog, onder protest, dat gedaagde "de schaere heeft aengeveert" (=de oogst in bezit genomen heeft) zonder dat hij eerder een langere huurtermijn had bewezen.³⁸

Claes Henrick Lambert (op d'Aa) is de zwager van Peter Willem Peters.

De Cloetinge hoeve is een bezit van de eigenaar van het kasteel Avenstein te Dinther; in 1569 is Reinoud van Brederode, heer van Cloetinge, overl. in 1584, de eigenaar. Mogelijk is deze hoeve genoemd: de hoeve op d'Aa.³⁹

Op 2 dec. 1598, 18 maart 1599 en 13 febr. 1607 wordt Peter Willem Peters genoemd als man en momboir van Delia zijn huisvrouw. (zie verder bij Hendrik Lambert op d'Aa)⁴⁰

In de dorpsrekening van Dinther uit de 2e helft van 1600 staan de volgende uitgaven vermeld die mogelijk op hem betrekking hebben:

item Peter Willems gegeven dat hij een tamborijn van Breda tot Nistelre gevuert heeft..... XIII st.

Noch een tamborijn van Breda tot Osch gevuert daer affgegeven aende Zebert Peters..... XVIII st.

Noch deselve ene dachleny (=dakschut?) gevuert totter clocken ende noch ene wijle tijts (nadeyn) tsamen..... XX st.

Noch tot Peter Willems verteer met Jan Lamberts daer sij tot Heeswijck certificatie (=bekendmaking) gehadt hadden van t hooghe watere.....XV st.⁴¹

In deel 4 (1575-1675) van het boek "Duizend jaar weer, wind en water in de Lage Landen " door J. Buisman, staat op blz. 200 bij het jaar 1600-1601 het navolgende:

November begint mooi, maar op de 10de stroomt de regen omlaag en tot de 25ste is het "claddich verdrietich weder", zodat de wegen erg slecht worden. Eind november klaart het op en wordt het vorstig. Een storm leidt in de nacht van 10/11 november tot hoog water in de Hollandse IJssel, men is zelfs bang voor een doorbraak.

Dit gegeven klopt mooi met het bovenvermelde hoge water in de rivier de Aa.

Uit het hiervoor staande mag afgeleid worden dat Peter Willem Peters een transportbedrijf heeft en mogelijk net als zijn vader koopman is.

Op 13 febr. 1607 wordt Peter Willem Petersz. vermeld als man en momboir van Delie zijn huisvrouw dochter van Hendrick Lambertsz. op d'Aa; zie verder bij Delie.⁴²

10 maart 1608:

Peter zoon van wijlen Willem Petersz. en wijlen Geertruyt verkoopt op 12 maart 1608 aan Adriaen Steven Lambertsz., een geheel huis, hof, hofstad en aanliggende erven groot omtrent 9 lopense land, gelegen in de parochie van Dinther in de "Varsche hoeve", het goed is belendend e.z. en e.e. aan het erf van Roelof Lambrechtsz. en a.z. het erf van Dirck Hendricksz. en strekkende a.e. aan de gemeente van Dinther.

De goederen zijn de verkoper in de erfdeling ten deel gevallen zoals blijkt uit schepenvrieven van Dinther.

Het goed is belast met een jaarlijkse pacht van een mud rogge aan de vicaris van Dinther en met twee stuivers cijns "ten Bogart" aan de heer van Keersbergen, met een cijns van 1 1/2 stuiver aan de heer Van Heeswijk alsmede een halve hoen op St. Lambertsdag en nog een geburencijns te Dinther van een halve stuiver of oort en een geburencijns.⁴³

³⁸ RAD RA R 6 blz. 266,271,275,280-281,

³⁹ Zie oud archief Dinther inv. nr. 350 blz. 31-32, in 1600 is eigenaar Jhr. Wassenbergh, zie voor de hoeve op d'Aa RAD RA R 40 fol. 79vo.

⁴⁰ RAD RA R 39a, blz. 116-117; R 6 blz. 300 R 39a blz. 239-240.

⁴¹ GAD oud archief inv. nr. 155. Een tamborijn (tamboer) is in de bouwkunde de cirkelvormige of veelhoekige onderbouw waarop een koepel rust.

⁴² Bisschoppelijk archief 's-Hertogenbosch nr. 18, micro-fiche in Oud archief Dinther, BHIC. Deze en bovengenoemde akte van 13 februari 1607 betreffen hetzelfde.

⁴³ RAD RA R 39a blz. 267.

Uit het bovenstaande mag geconcludeerd worden dat er meerdere erfgenamen en erfgoederen zijn geweest, dit vanwege de omschrijving "in de erfdeling ten deel gevallen". De schepenbrieven waaruit dit alles kan blijken zijn niet gevonden.

Het voorgaande goed verkocht aan Arien Steven Lamberts is verder te volgen. Uit de nalatenschap van Arien Stevens en Lijsken zijn vrouw blijkt dat zijn vier kinderen de erfgenamen zijn. Zij verkopen uiteindelijk aan Cornelis Lamberts van Elswijck en via verervingen komt het uiteindelijk in bezit van de familie van Zutphen en het is dan te identificeren met " Hoog Beugt nr. 4", liggend aan het Beughe in de Boukaert. In het cijnsboek van de Heer van Dinther wordt het pand aangeduid als " de Boucxehoeve". Het verkochte perceel teulland ligt aan het Hoog Beugt nabij de Oudenhof en de Capelle aan het Beugt.⁴⁴

Reeds de voorouders van Peter Willem Peters waren in het bezit van de goederen, zie daarvoor aldaar.⁴⁵

Op 4 januari 1627 draagt Delia, weduwe van Peter Willem Petersz. haar lijftocht over aan Peter, Arien, Lambert en Henricken gebroeders, zonen van Peter Willemsz. haar kinderen, aan Jacob zoon Jan Jacobsz. Penninx als man en momboir van Willemken en aan Emken beiden haar dochters bij Peter Willemsz., in een huis, hof en aanliggende erven groot omtrent in het geheel 10 lopense land gelegen in de parochie van Dinther genaamd "die Braecke", tussen het erf van Cornelis Ariensz. (mogelijk de man van Eesce zuster van Peter) ter eenre en een mortel toekomende de kinderen van Jan Pauwelsz. ter andere zijde en strekkende van het erf van Marten Aert Driesz. tot aan de gemene straat. Haar kinderen zullen het goed mogen belasten met 60 carolus guldens of de jaarlijkse intrest van dien jaarlijks.⁴⁶

Het bovenstaande goed zal wel hetzelfde zijn als vermeld in de huurcedulle van 12 juni 1601, waarin ook Marten Aert Driessen vermeld wordt.

Over "die Braecke" kan uit het jaar 1398 nog medegedeeld worden, dat Jan Paridaen en zoons een hofstad in Dinther naast "de Rodenborch" van Jan van Dinther en naast "die Braecke" van Jan van Dordrecht opdragen aan Wouter natuurlijke zoon van wijlen Art van Dinther, ridder, met als medebelover van Paridaen, Aelbert zoon van Spierinc Emontsoen.⁴⁷

Op 23 april 1407 is er een deling van goederen door Dirck en Aert zonen van wijlen Jan Spierinc van Dinther; aan Aert van Dinther komt o.a. toe land "die Braecke".⁴⁸

Even verder op wordt medegedeeld: Jan van Dordrecht tocht uit land "die Braecke" bij de "Pelsheuvel" en "dat Mortel" nu van de erfgenamen van wijlen Spierinc van Dinther en grenzend aan de "Rodenborch".⁴⁹

Op 27 mei 1416 oorkonden schepenen in Den Bosch dat Arnoldus, Johannes en Henricus zonen van wijlen Arnoldus Heyme, en Hubertus van Gemert, man en voogd van Margaretha dochter van wijlen Arnoldus Heyme, de erfcijs van 8 pond en 8 schellingen, welke cijns Arnoldus zoon van wijlen Johannes Spierinc van Dinther, beloofd had aan de erven van Arnoldus Heyme te betalen uit het stuk land "die Hoeve" gelegen in de parochie van Dinther tussen het goed van wijlen Johannes van Dinther en dat van Johannes van Dordrecht, en uit een stuk weide, dat er aan grenst, en uit het stuk land "dat Sceperiken",⁵⁰ gelegen naast het goed van Henricus de Weert, terwijl het eerst genoemde stuk land nu "die Braecke" wordt genoemd, hebben overgedragen aan Johannes Pijnappel t.b.v. het convent van St. Clara te Den Bosch.⁵¹

⁴⁴ BHIC archief van den Bogaerde van Terbrugge, legger van de cijzen van de Heer van Dinther 1653-1671 inv. 1384 fol. 15.

⁴⁵ Zie de verzamelde documentatie in dossier persoonlijk archief.

⁴⁶ RAD RA R 40 blz. 239.

⁴⁷ SAB RA R 1181 fol. vo.

⁴⁸ SAB RA R 1185 fol. 121.

⁴⁹ SAB RA R 1185 fol. 192.

⁵⁰ Het Sceperiken was gelegen in " Dat Reytsel" zie SAB Archief van de Tafel van de H. Geest van 's-Hertogenbosch deel III nr. 843, van 2 april 1380, nr. 849 van 7 juni 1380, nr. 863a van 7 augustus 1381.

⁵¹ SAB archief van het klooster der Rijke Claren te 's-Hertogenbosch, afschrift inv. nr. 43 fol. 147vo-148, met retroactum fol. 147 dd. 31 mei 1404, regest nr. 210.

Op 1 juni 1420 wordt melding gemaakt dat "after" de Rodenborch ligt land "die Braecke" genaamd, toebehorend aan Aert van Dinther zoon van wijlen Jan Spierinc van Dinther.⁵²

Ten slotte worden in 1440/1441 te Dinther vermeld: Henrick zoon wijlen Symon Jansz. van Dinther, Aert van Dinther zoon wijlen Jan Spierinc van Dinther en Wouter Jansz. van Heerle, waarbij gezegd wordt dat Willem Willemsz. van Broegel een huis, schuur, hof (een coelhof) in de hoeve "t goet ten Wijngarde", bouwland t.o.v. de huisdeur over een vonder, "de Jonghenacker", houtwas, turfveld, hei en wei naast "die Braecke" en 3 bunder beemd te Dinther etc. bezat.⁵³

Op grond van het bovenstaande is de ligging van "die Braecke" nagenoeg vastgesteld en kan dan gezocht worden liggend bij Heilaren, de Heuvel, Het Zand en Eikenhoek ten Noorden van het dorp Dinther.-zie afbeelding

Het goed heeft gelegen aan de huidige Zandstraat nr.1 te Dinther.

Zandstraat nr. 1 te Dinther
(foto N.L. van Dinther)

Zandstraat nr. 1 te Dinther – zie pijl
(detail kaart Joan Camp 1754, BHIC, foto Jan van der Leest)

⁵² SAB RA R 1191 fol. 491vo.

⁵³ SAB RA R 1211 fol. 57.

Bijlage 1⁵⁴

Het vergeten Sint Anthoniushuiske in de “Boeckaert” te Dinther.

door

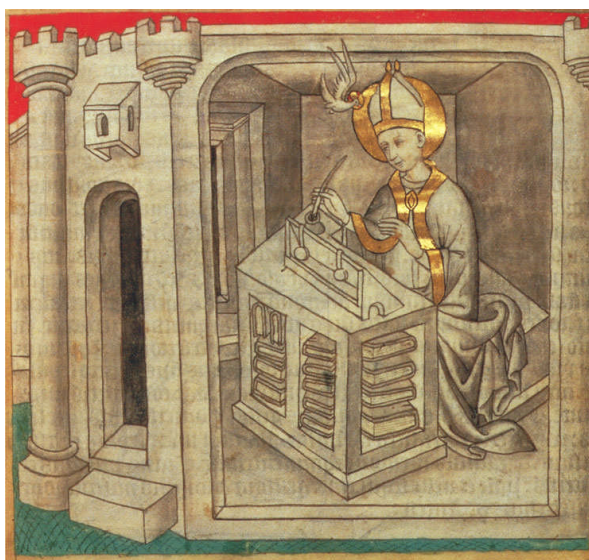
Nico van Dinther

Aan de Egyptische kluizenaar Anthonius is het ontstaan te danken van de talrijke Anthoniuskapellen die rond 1400, meestal op afgelegen plaatsen gebouwd werden. In deze kapellen konden tijdens een pestepidemie de pestlijders samenkomen om te bidden, want vanwege het besmettingsgevaar mochten zij niet met gezonde mensen in aanraking komen, ook niet in de kerk. Deze kapellen zullen uiteraard ook gebruikt zijn in tijden dat er geen pest heerste.

Anthonius werd geboren in 251 als kind van rijke ouders. Toen hij twintig jaar was, stierven zijn ouders. Hij gaf al zijn bezittingen aan de armen en trok zich in eenzaamheid in de woestijn terug. Later voegden andere christenen zich bij hem en vormden een van de eerste gemeenschappen van monniken in zijn klooster van Sint Anthonius in de Oostelijke Woestijn van Egypte. Hij was de eerste monnik die vele volgelingen kreeg en staat daarom bekend als de vader van het kloosterleven. Hij stierf op 105-jarige leeftijd in 356. Sint Anthonius werd in onze streken aangeroepen als pestheilige.

Sint Anthonius 251-356

Athanasius die de “Vita Anthonni” , het “leven van Anthonius” aan het schrijven is. (www.adolphus.nl/xus/antonius.html)

In de ons omliggende dorpen treffen we dan ook vele Anthoniuskapellen aan, zoals bv. in Schijndel de kapel in het Wijbosch, de kapel in Hermalen, de kapel van Eerde en in Sint-Oedenrode de St. Anthoniuskapel te Nijnsel. Daarnaast is een St. Anthoniuskapel te Liemde Hezelaar bekend.

Te Dinther was de kapel op Loosbroek en de kapel aan het Hoog Beugt gewijd aan St. Anthonius.

Bij mijn onderzoekingen naar de woonplaats van mijn voorouders kwam ik in het rechterlijkarchief van Dinther nog een “St. Anthonis Huiskens” tegen dat in de Boeckaert op de grens met het Laag- en Hoog Beugt bleek te liggen.

Het onderzoek werd bemoeilijkt omdat een familie met de naam “Costen” bezittingen bleek te hebben die zo wel lagen bij de kapel op Het Beugt als die in de Boeckaert. Onderstaand volgt een opsomming van de vermeldingen zoals die in het archief zijn gevonden.⁵⁵

Op 10 mei 1597 verklaren de schepenen van Dinther dat wijlen Willem Jansz. van de momboren van de kinderen van Willem Goyaert Jan Wijgerganck gekocht had een akker teulland van ca. 9 lopense in Dinther ter plaatse “**in de Boeckaert**” naast het “**St. Anthonius Huiskens**”, nu overgelaten hebben aan Cost Otten die de kooppenningen heeft betaald aan Dierckske de weduwe van Willem.⁵⁶

⁵⁴ Eerder gepubliceerd in: De Wojstap, jaargang 35, nummer 2, juni 2015, blz.22-26

⁵⁵ In de aantekeningen van Jan van der Leest uit het rechterlijkarchief is het St. Anthoniushuiske al gesignaleerd, doch er is verder niets meegedaan. J.A. van der Heyden in zijn publicaties over Hendrik Cost Otten en zijn familie komt regelmatig het St. Anthonishuiske als belending voor.

⁵⁶ Rechterlijk Archief Dinther (RAD) inv. nr. 39a blz. 45-47.

Een nadere precieze aanduiding waar het St. Anthonius Huysken lag blijkt uit een vermelding van 30 januari 1619. Jan zoon van Gerart Lenartsz. verkoopt aan Mathijs Adriaen Diericksz. een akker zaailand groot 4 lopense gelegen bij het **“St. Anthoniushuysken in de Boeckaert”** tussen **“die Buntstraat”** en Daniël vander Capellen het ene eind grenzend aan **“De Molenwech”** en het andere eind aan de erfgenamen van Dirck Huyben.⁵⁷ Een volgende vermelding van 21 oktober 1640 geeft eveneens nadere informatie. In de deling tussen de kinderen van Cost Otten en Daniëlke dochter van Lambert Hendrix krijgt Hendrick een huis, hof schop etc. **“in de Boeckaert”** de ene zijde aan H. Geest Den Bosch, de andere zijde aan erf van Joost Jan Joosten ook een akker teulland aan **“St. Anthonius Huysken”** ter plaatse **“den Boeckaert”**, groot 5 lopense de ene zijde aan de weduwe Jan Goyaert Weygancx, de andere zijde de gemene straat genaamd **“den Meulenwech”**.⁵⁸

Uit het voorgaande blijkt dus overduidelijk waar het St. Anthoniushuysken gelegen heeft.

In zijn artikel **“De kapel op Beugt”** heeft Jan van der Leest deze kapel nader beschreven.⁵⁹ Op blz. 25 vermeldt hij: **“uit gegevens van rond 1600 weten we dat daar in de buurt ook een ven was en dat achter de kapel een akker lag met de naam “den Ouden Hoff”. op deze kaart is er echter van een ven geen sprake meer”**.

Het toponiem **“den Ouden Hoff”** komt te Dinther op meerder plaatsen voor, zoals op 26 augustus 1617 bij de deling van de nalatenschap van Daniël Zegers. Aan dochter Lucia komt toe de helft van **“de Ouden Hof naast de straat met nog daarbij twee achterste stukken die schieten op de H. Geest van Den Bosch, ook schietende op “de Pansendael” en aan kinderen van Cost Otten, voor zoon Ansem de oude huisplaats “inde Ouden Hoff” met twee akkers en de halve wei van “de Pansendael”**.⁶⁰ Bij de deling van nalatenschap van Cost Ot Costen op 28 juli 1628 verkrijgt de zoon Wijnand een huis met hof en esthuis met 6 lopense land gelegen in het **“Reijtsel”**, genaamd Pansendael, zoon Hendrik verkreeg een huis met hof en schop met een sestersaat land gelegen in de Boeckaert; een akker van 5 lopense, ook daar gelegen naast het **“St. Anthoniushuysken”**.⁶¹ Op 2 augustus 1607 verkoopt Lijsken weduwe van Jan Arien Jansz dochter van Servaes Willemsz. met haar zoon Lambert aan Peter Andries Arien 3 stukjes zaailand genoemd **“den Ouden Hof”**, groot 3 lopense aan het Beuge, grenzend ene zijde aan Peter Willem Peters de andere zijde aan de verkoper het ene einde aan de straat en het andere einde aan Peter Willem Petersz. Peter Willem Petersz. blijkt te wonen op de woning tegenwoordig Hoog Beugt nr. 4A. dat hij op 12 maart 1608 verkoopt aan Adriaen Steven Lamberts.⁶²

Zowel op Hazelberg als in de Boeckaert is er sprake van **“de Venakker”**. Op 29 december 1616 verkoopt Hendrik Cost Otten aan zijn zwager Jan Geraerts Lenaerts een akker zaailand, genoemd **“de Venakker”**, in de Boeckaert gelegen. Op 20 november 1656 koopt Gijsbert Elias Gijsbertsz. o.a. op Haselberg $\frac{1}{4}$ gedeelte in de Venacker aldaar.⁶³

Ten slotte kan nog vermeld worden dat op 25 januari 1785 bij de erfdeling van Peter van Stratum aan zijn dochter Maria gehuwd met Pieter van de Veerdonk toekomt een huis, groot 1 lopense gelegen aan **“het Hoogbeugt bij de Capelhof”**, rondom in de gemeente, belast met 25 pond roggebrood provie en het halve onderhoud van het **“Beugtse Brugske”**.⁶⁴ Dit huis is het huidige pand Hoog Beugt nr. 20 waar vlakbij voorheen de Kapel op het Beugt gestaan heeft.

⁵⁷ RAD inv. nr. 40 blz. 79.

⁵⁸ RAD inv. nr. 41 blz. 313-318.

⁵⁹ Jan van der Leest De Kapel op Beugt in De Wojstap 1997-4 blz. 24-28. zie daarvoor ook RAD 39a blz. 101 van 9 oktober 1597.

⁶⁰ RAD inv. nr. 40 blz. 60-61.

⁶¹ RAD inv. nr. 2 losbladig.

⁶² RAD inv. nr. 39a blz. 255, 267, zie ook het artikel : Een koopman van Dinther in de 16^e eeuw, in de Wojstap jaargang 33, nummer 3, september 2013, blz.6-11.

⁶³ RAD inv. nr. 40 blz. 59; RAD inv. nr. 43 fol. 2.

⁶⁴ RAD 87 blz. 222-223.

Sint Anthoniuskapel te Liemde Hezelaar, een voorbeeld van een “Huisken” zoals het gestaan zou kunnen hebben in de Boekaert.